

پدر طب اسلامی آیت الله تبریزیان حفظه الله

(کتابخانه تخصصی طب اسلامی)

«أعوذُ باللهِ منِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
العَالَمِينَ وَ صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ لَعْنَةُ دَائِمَةٍ أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ
مِنَ الْآنَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ»

آناتومی جلسه ۲

مطالب:

(ادامه جلسه اول، موی ابرو و مژه)

آیت الله تبریزیان حفظه الله

مقدمه:

این مطالب یک قطره از دریاها و از اقیانوس‌های علوم اهل بیت علیهم‌السلام است و ارزش این یک قطره، هزاران برابر علم طب نوین است. در طب نوین برای بیماری کرونا میلیاردها دلار هزینه برای تولید یک واکسن و خرید واکسن کرده‌اند ولی ما در طب اسلامی از ۱۴۰۰ سال قبل واکسن کرونا و آنفلانزا و سرما خوردگی و بیماری‌های ویروسی دیگر داریم. نام این دارو، داروی امام کاظم علیه السلام است. دنیا ۱۰۰۰ سال از ما عقب‌تر است. این واکسن تولیدی دارای عوارض بسیاری می‌باشد و در بعضی

موارد کشنده است و به همراه جیوه می‌باشد. جیوه سرطان زاست و به همین دلیل در ایران درصد رشد سرطان ۱۲۰ درصد است و اگر واکسن جدید تزریق شود رشد بیماری بیش از ۲۰۰ درصد خواهد شد. به شکلی که در هر خانه یک بیمار سرطانی خواهند داشت.

توجه داشته باشید این هشدارها بسیار مهم است و اهمیت دارد، اکنون ۵۵ هزار نفر تا به حال فوت شده‌اند یک عده‌ای طب نوین را کنار گذاشتند و عده‌ای هم اطلاع از هشدارهای قبل نداشتند. ۵۵ هزار نفر با داروهای هاریسون فوت شدند و با پلی‌فارمسی که تعبیر می‌شود، کشته شده‌اند.

هشدارهای طب اسلامی را اهمیت بدهید و خود را نجات دهید. هدف اصلی WHO کم کردن جمعیت جهان است واکسن فقط جان انسان‌ها را نمی‌گیرد بلکه واکسن سرطان زا، درآمدهای مختلفی برایشان ایجاد کرده است، مانند: شیمی درمانی و ...

عملکرد مو و نقش مو در درمان بیماری‌ها

(ادامه جلسه اول)

روش چهارم: جلوگیری از عارض شدن گرما و سرما بر سر و بر مغز.

مثال: شخصی که در معرض تابش آفتاب قرار بگیرد و موی سر نداشته باشد، سبب داغ شدن مغز او می‌شود که این عارضه‌ی بدی است. در مورد سرما هم عوارض دیگری دارد. با وجود موی سر، از این عارضه ناگهانی جلوگیری می‌شود. اصل وجود مو دو خاصیت متضاد دارد.

«حضرت امام صادق علیه‌السلام از طبیب هندی سوال فرمودند:

لماذا كان شعر علي راس؟ لا أعلمُ و جعلَ الشَّعرُ مِنْ فَوْقِهِ لِيُوصَلَ بِوُصُولِهِ الْأُدْهَانَ إِلَى
الدِّمَاغِ وَيَخْرُجَ بِأَطْرَافِهِ الْبَخَارَ مِنْهُ وَ يَرُدُّ الْحَرَّ وَ الْبَرْدَ الْوَارِدَيْنِ عَلَيْهِ؛^١

حضرت فرمودند: برای چه این مو روی سر قرار داده شده است؟ پاسخ طبیب هندی:
نمی دانم، حضرت فرمودند: به دلیل این که روغن هایی که به موی سر مالیده می شود
(به خاطر اتصال مو به رگ های خونی) به مغز سر می رسند و سر موها، بخار را از مغز
بیرون ببرد و سرما و گرمایی را که بدان می رسد، از آن دفع کند.^٢

از طریق فضای اطراف فولیکول مو و شاخه ای شدن سلول های مو، فضایی ایجاد می
شود که از طریق این فضا، چربی ها از کیسه چربی و غده های چربی به سمت پوست
سر خارج می شوند. و بخارات هم از طریق این فضا، یا از طریق خود موی سر خارج می
شود. زیرا از طریق سلول های کوتیکول که به حالت فولوس می باشند اجازه خروج از
طریق موی سر را می دهند. سرما و گرمایی که بر سر وارد می شود اثرش با موی سر
برگردانده می شود و به طور ناگهانی نمی تواند سر را گرم یا سرد کند. در حقیقت مو
برای مغز انسان یک نوع پوشش و محافظ است.

امام صادق (علیه السلام):

« ثُمَّ قَدْ جَلَّتِ الْجُمُجُمَةُ بِالشَّعْرِ حَتَّى صَارَتْ بِمَنْزِلَةِ الْفَرَوِ لِلرَّأْسِ يَسْتُرُهُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ
وَ الْبَرْدِ ؛

سپس، تاجی از مو بر روی جُمُجُمه پوشانده شده و این پوشش، همانند پوستینی (کلاه
پشمی) برای سر است که آن را از شدت سرما و گرما، نگه می دارد.^٣

اشخاص بدون مو و طاس این عارضه بر آن ها وارد می شود و بهتر است روی سر این
اشخاص با کلاهی از جنس مو یا پشم طبیعی پوشانده شود تا از ابتلاء به این عارضه

^١ الفصول المهمة ، جلد ٣ ، صفحه ٢٣٧ / الخصال ، جلد ٢ ، صفحه ٥١١ /

^٢ بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار ؛ ج ٥٨ ؛ ص ٣٠٨

^٣ طب الأئمة عليهم السلام ؛ ص ٣٢

جلوگیری شود. در صورت عدم پوشاندن سر، شخص طاس به امراض مختلفی مبتلا می‌شود.

روش پنجم: رنگ کردن مو (خضاب کردن باحنا و...)

نکته: این روش فقط در کلام اهل بیت و ائمه علیهم‌السلام آمده است و در دنیا از این روش اطلاعی ندارند.

«رسول خدا فرموده است:

«الْحِنَاءُ خِضَابُ الْإِسْلَامِ يَزِيدُ فِي الْمُؤْمِنِ عَمَلَهُ وَ يَذْهَبُ بِالصَّدَاعِ وَ يَحِدُّ الْبَصَرَ وَ يَزِيدُ فِي الْوِقَاعِ وَ هُوَ سَيِّدُ الرِّيَّاحِينَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ؛

حنا رنگ اسلام است عمل و فعل انسان را زیاد می‌کند، سر درد و میگرن را درمان می‌کند و بینایی را تقویت می‌کند و عمل همبستری را افزایش می‌دهد حنا سید گیاهان در دنیا و آخرت است.»^۴

رنگ‌های شیمیایی امراض مختلفی ایجاد می‌کند، در حالی که رنگ‌های طبیعی درمان هستند و سبب ارزش بخشیدن به عمل انسان می‌شوند و باعث افزایش توان جنسی می‌شوند. حنا بهترین گیاهان است، این مطالب از علوم اهل بیت علیهم‌السلام است. افراد مورد خطاب سیاستمداران و سرکرده‌های آمریکا و اروپاست است که تمام این‌ها در جهالت قرار دارند.

«قال رسول الله صلى الله عليه و آله: نَفَقَةُ دِرْهَمٍ فِي الْخِضَابِ أَفْضَلُ مِنْ نَفَقَةِ دِرْهَمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِنَّ فِيهِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ خَصْلَةً: يَطْرُدُ الرِّيحَ مِنَ الْأَذُنَيْنِ، وَ يَجْلُو الْغِشَاءَ عَنِ الْبَصَرِ، وَ يُلِينُ الْخِيَاشِيمَ، وَ يُطَيِّبُ النَّكْهَةَ، وَ يَشُدُّ اللَّثَّةَ، وَ يَذْهَبُ بِالْغَشْيَانِ، وَ يُقِلُّ وَسْوَئَةَ

^۴ بحار الأنوار ، جلد ۵۹ ، صفحه ۲۹۹

الشَّيْطَانِ، وَ تَفْرَحُ بِهِ الْمَلَائِكَةُ، وَ يَسْتَبْشِرُ بِهِ الْمُؤْمِنُ، وَ يَغِيظُ بِهِ الْكَافِرُ، وَ هُوَ زِينَةٌ، وَ هُوَ طَيِّبٌ، وَ بَرَاءَةٌ فِي قَبْرِهِ، وَ يَسْتَحْيِي مِنْهُ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ؛

خرج کردن یک درهم برای خضاب، برتر از خرج کردن یک درهم در راه خداست. در خضاب کردن، چهارده خاصیت است: باد (یا بو) را از گوش‌ها می‌برد، تیرگی را از چشمان می‌گیرد، دیده را جلا می‌دهد، حفره‌های بینی را نرم می‌کند، بوی دهان را خوش می‌سازد، لثه را استحکام می‌دهد، حالت غش را از بین می‌برد، از وسوسه شیطان می‌کاهد، فرشتگان از آن شادمان می‌شوند، مؤمن از آن خرسند می‌گردد، کافر از آن به خشم می‌آید، زینت است، عطر است، برائتی در قبر است و نکیر و منکر از آن شرم می‌کنند.^۵

در این روایت اصل رنگ کردن با رنگ‌های گیاهی را اشاره می‌کند و ۱۴ فایده می‌شمارد، بعضی برای دنیا و بعضی برای آخرت است.

ریح در روایت دوم معنا دارد: باد، التهاب و صدای گوش.

خِیَاشِيم: سینوس‌هایی که در انتهای بینی قرار دارند و متصل به پرده مغز هستند. وسوسه بیماریست، وسوسه یعنی ناراحتی، هم و غم، سوختن، وسوسه شیطان خناس، این‌ها زندگی انسان را مکدر می‌کند.

نکته: رنگ کردن موی سردرمان قطع قاعدگی زنان، یائسگی زودرس، نازایی است. علت این بیماری‌ها داروهای شیمیایی و غذاهای تراریخته است که خانم‌ها به یائسگی زودرس مبتلا می‌شوند و قاعدگی خانم‌ها قطع می‌شود و به نازایی مبتلا می‌شوند.

«عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عِ إِنَّ لِي فِتْنَةً قَدْ ارْتَفَعَتْ عَلَتَّهَا فَقَالَ اخْضِبْ رَأْسَهَا بِالْحِنَّاءِ فَإِنَّ الْحَيْضَ سَيَعُودُ إِلَيْهَا قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَعَادَ إِلَيْهَا الْحَيْضُ؛

° دانشنامه احادیث پزشکی؛ ج ۱؛ ص ۳۹۰

دختری جوان دارم که بیماری (کنایه از عادت ماهانه) او از میان رفته است. حضرت فرمود: که سر وی را با حنا خضاب کنند؛ عادت ماهانه به وی باز خواهد گشت. این کار را انجام دادم و عادت ماهانه به وی باز گشت.^۶

این مطلب یکی از معجزات پیامبر و اهل بیت علیهم السلام است.

روش ششم: استفاده از شوینده‌ها

یکی از شوینده‌ها گل ختمی سفید است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع: غَسَلُ الرَّأْسِ بِالْخَطْمِيِّ يَذْهَبُ بِالذَّرَنِ وَ يَنْفِي الْأَفْذَاءَ؛ امام علی علیه السلام؛

شستن سر با ختمی، چرک را می‌برد و آلودگی‌ها را از میان برمی‌دارد.^۷

«الإمام الصادق عليه السلام: غَسَلُ الرَّأْسِ بِالْخَطْمِيِّ نُشْرَةٌ؛

شستن سر با ختمی، مایه شادابی است.»^۸

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: غَسَلُ الرَّأْسِ بِالْخَطْمِيِّ أَمَانٌ مِنَ الصُّدَاعِ وَ بَرَاءَةٌ مِنَ الْفَقْرِ وَ طَهْوَرُ لِلرَّأْسِ مِنَ الْحَزَازِ؛

شستن سر با ختمی، مایه ایمنی از سردرد، بر کنار ماندن از فقر، و پاکیزگی سر از سبوسه (شوره) است.^۹

شستن سر با گل ختمی چرک و چربی‌های سر را از بین می‌برد و کثافات را از بین می‌برد و افسردگی را از بین می‌برد و هم غم را بر طرف می‌کند و پیشگیری و درمان میگرن و درمان شوره‌ی سر و پوست پوست شدن سر می‌باشد.

^۶ الكافي ؛ ص ۴۸۴

^۷ الكافي ؛ ص ۵۰۴

^۸ دانشنامه احادیث پزشکی ؛ ج ۱ ؛ ص ۴۷۶

^۹ تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة ؛ ج ۲ ؛ ص ۶۱، دانشنامه احادیث پزشکی ؛ ج ۱ ؛ ص ۵۱۹

در طب اسلامی هم و غم یک نوع بیماری شناخته می‌شود.

یکی دیگر از شویندهای سر که اثر درمانی دارد سدر است.

«مَنْ غَسَلَ رَأْسَهُ بِوَرَقِ السِّدْرِ صَرَفَ اللَّهُ عَنْهُ وَسْوَسةَ الشَّيْطَانِ سَبْعِينَ يَوْمًا؛

هر کس سرش را با برگ سدر بشوید خداوند وسوسه شیطان را هفتاد روز از او دور می‌کند.»^{۱۰}

روش هفتم: شانه کردن موی سر

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الْمَشْطُ يَذْهَبُ بِالْوَبَاءِ وَ الدَّهْنُ يَذْهَبُ بِالْبُؤْسِ؛ شانه زدن وباء را می‌برد.»^{۱۱}

شانه زدن وباء که بیماری همگانی است را از بین می‌برد بنابراین برای کرونا هم مفید است.

«قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع: تَسْرِيحُ الرَّأْسِ يَقْطَعُ الْبَلْغَمَ؛

شانه کردن سر بلغم را قطع می‌کند.»^{۱۲}

معتقدیم در طب اسلامی میکروب و ویروس اول روی صورت می‌نشیند که اگر با شانه کردن ذائل شود از بین می‌رود، اما اگر ذائل نشود از راه دهان و بینی وارد بدن می‌شود. همچنین معتقدیم که بلغم که همان کشته‌های گلبول سفید است و همان خلط است ، با شانه کردن از بین می‌رود.

«النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ: كَثْرَةُ تَسْرِيحِ الرَّأْسِ تَذْهَبُ بِالْوَبَاءِ وَ تَجْلِبُ الرِّزْقَ وَ تَزِيدُ فِي الْجَمَاعِ؛

^{۱۰} مکارم الأخلاق ؛ ص ۶۱

^{۱۱} مکارم الأخلاق ؛ ص ۷۱

^{۱۲} طب الأئمة عليهم السلام ؛ ص ۱۹

فراوان شانه زدن موها، و با را از میان می‌برد، روزی می‌آورد و بر قدرت انسان برای نزدیکی می‌افزاید.»^{۱۳}

در شانه کردن سر، ایجاد الکتریسیته می‌شود و بعید نیست که این الکتریسیته روی مغز تاثیر دارد زیرا که مغز با الکتریسیته کار می‌کند و پیغام می‌دهد و تقویت الکتریسیته در حقیقت تقویت کار مغز است.

بیماری همراه با تب را وبا گویند.

تَسْرِيحُ الدُّوَابَّتَيْنِ يَذْهَبُ بِبَلَابِلِ الصَّدْرِ؛

شانه زدن موهای دو طرف سر حدیث نفس (ناراحتی‌های سینه) را برطرف می‌کند.»^{۱۴}

«امام حسن عسکری (علیه السلام): التَّسْرِيحُ بِمُشْطِ الْعَاجِ يُنْبِتُ الشَّعْرَ فِي الرَّأْسِ وَ يَطْرُدُ الدُّوَادَ مِنَ الدِّمَاغِ وَ يُطْفِئُ الْمِرَارَ وَ يَنْقِي اللَّثَّةَ وَ الْعُمُورَ؛

شانه کردن با عاج فیل و سبب رویش مو بر سر و درمان ریزش موی سر و کم مویی است و درمان انگل‌های مغز می‌باشد و درمان گرمی‌های صفرا و تندی سوداء و سبب پاک شدن لثه است و پاکیزگی گوشت اطراف دندان می‌شود»^{۱۵}

نکته: محتمل است ارتباطی بین عاج فیل و موهای بلند خانم‌ها و آقایان به دلیل استفاده از شانه عاج در هند باشد و جای بحث است. انگل‌ها در خود مغز هستند یا در محل سینوس‌ها است، محل بحث است.

موضوع ابرو: بعد از موی سر نوبت به ابرو می‌رسد.

بطور کلی علل رشد مو

^{۱۳} الکافی ؛ ص ۴۸۹

^{۱۴} طب الأئمة عليهم السلام ؛ ص ۱۹

^{۱۵} بحار الأنوار ، جلد ۷۳ ، صفحه ۱۱۵

- ۱- بذر مو است (هسته یا سلول یا ژن)
- ۲- ماده‌ای که مو را می‌سازد (ترکیب مو)
- ۳- رطوبت

سؤال :

آیا این سه مورد در ابرو تحقق دارد؟

علت فاعلی

رطوبت برای رشد ابرو علت فاعلی است و این رطوبت یا از عرق پیشانی است که در ابرو نفوذ می‌کند، یا از طریق چشم و آب چشم است. محتمل است رطوبتی از داخل مغز بر ابرو سرایت کند البته ارتباط با چشم بیشتر است .

علت غایی

حکمت خلق و وجود ابرو

امام صادق علیه السلام از طبیب هندی سوال فرمودند:

«فلم كان الحاجبان من فوق العينين؟ قال لا اعلم فقال الامام وَ جُعِلَ الْحَاجِبَانِ مِنْ فَوْقِ الْعَيْنَيْنِ لِيُرَدَّ عَلَيْهِمَا مِنَ النُّورِ قَدْرَ الْكِفَايَةِ أ لَا تَرَى يَا هِنْدِيُّ أَنَّ مَنْ غَلَبَهُ النُّورُ جَعَلَ يَدَهُ عَلَى عَيْنَيْهِ لِيُرَدَّ عَلَيْهِمَا قَدْرَ كِفَايَتِهِمَا مِنْهُ؟

تا اینکه نوری که وارد چشم می‌شود تنظیم کند. آیا نمی‌بینی کسی که در معرض نور شدید قرار می‌گیرد دستش را روی دو تا چشم قرار می‌دهد تا نور به اندازه وارد چشم شود؟»^{۱۶}.

روش‌های درمان با ابرو

۱) شانه کردن ابرو

«امام صادق (علیه السلام): تَسْرِيحُ الْحَاجِبَيْنِ أَمَانٌ مِنَ الْجَذَامِ؛

شانه کردن دو ابرو عامل پیشگیری از جذام است.»^{۱۷}

نکته: درجایی که مو وجود دارد میکروب پنهان می‌شود و سبب بیماری می‌شود.

۲) روغن مالی ابرو است

«در روایت آمده است: ادهن الحاجبين بالبنفسج فانه يذهب بالصداع فيذهب امراض العين؛

ابروها را باروغن بنفشه روغن مالی کنید که درمان میگرن است و درمان بیماری‌های چشم است»^{۱۸}

روغن مالی سبب درمان بیماری‌های چشم می‌شود به خصوص مشکلات شبکیه چشم که عبارتند از:

ورم شبکیه چشم، نازک شدن، پاره شدن، سوراخ شدن، جدا شدن شبکیه.

^{۱۶} بحار الأنوار ، جلد ۵۸ ، صفحه ۳۰۷

^{۱۷} بحار الأنوار ، جلد ۵۹ ، صفحه ۲۰۳

^{۱۸} من لا يحضره الفقيه ، جلد ۳ ، صفحه ۳۵۹

نکته: تنها درمان شبکیه چشم مالیدن روغن بنفشه به ابرو می‌باشد.

روغن مالی ابرو درمان ترک لب است.

روایت در رساله‌ای ذهبیه آمده است:

« مَنْ أَرَادَ أَنْ لَا تَشَقَّقَ شَفَتَاهُ وَ لَا يَخْرُجَ فِيهَا نَاسُورٌ فَلْيَدُهْنُ حَاجِبِيهٖ؛ امام رضا علیه السلام: هر کس می‌خواهد که لب‌هایش نترکد و از آن ناسور بیرون نزند، به ابروهای خود، روغن بمالد.»^{۱۹}

روغن مالی ابرو، درمان و پیشگیری از ترک لب و درمان زخم اطراف دو لب است.

نکته: زخم باسور، زخم عمقی است که دو طرف لب ایجاد می‌شود و دو طرف زخم برجسته می‌شود، این زخم گاهی اوقات در کنار چشم و گاهی در مقعد ایجاد می‌شود.

۳- درمان با مسح کردن ابرو

راوی می‌گوید:

«فَشَكَّوتُ إِلَيْهِ الرَّمَدَ فَقَالَ لِي أَوْ تُرِيدُ الطَّرِيفَ ثُمَّ قَالَ لِي إِذَا غَسَلْتَ يَدَكَ بَعْدَ الطَّعَامِ فَاْمَسَحْ حَاجِبِيكَ؛

بر امام صادق علیه السلام وارد شدم و از التهاب چشم شکایت کردم حضرت فرمودند: راه درمان با ظرافت می‌خواهی وقتی بعد از غذا که دستان را می‌شویی با دستان خود ابروهایت را مسح کن برای درمان التهاب چشم مفید است.»^{۲۰}

^{۱۹} شرح رساله ذهبیه ص ۱۰۴
^{۲۰} الکافی ، جلد ۶ ، صفحه ۲۹۲

و همین‌گونه بعد از وضو، مرطوب کردن ابرو در روز چند مرتبه و مسح کردن ابرو بعد از وضو گرفتن مفید است و تمام مسائلی که شارع واجب کرده حکمت‌های مختلفی دارد که انسان بی‌اطلاع است.

«در روایت آمده است:

«إِذَا أَنْتَ فَرَعْتَ مِنَ الْفَرِيضَةِ فَضَعْ سَبَابَتَكَ الْيُمْنَى عَلَى عَيْنَيْكَ وَ قُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَ أَنْتَ تُمَرُّهَا عَلَى حَاجِبِكَ الْأَيْمَنِ يَا حَنَّانُ اشْفِنِي ثُمَّ امْرُرْهَا سَبْعَ مَرَّاتٍ عَلَى حَاجِبِكَ الْأَيْسَرِ وَ قُلْ يَا مَنَّانُ اشْفِنِي؛

هر زمان از نماز واجب فارغ شدی انگشت سبابه و اشاره را روی ابرو و چشم قرار بده در حالی که مرور می‌دهی هفت مرتبه بگو یا حنان اشفنی و بعد روی چشم و ابروی چپ مرور بده و هفت مرتبه بگو یا منان اشفنی.»^{۲۱}

که سبب درمان می‌شود، بدلیل این‌که در دعا می‌گوییم اشفی خدایا من راشفا بده.

نکته: گاهی بعد از تیمم خاک مالی کردن ابرو مفید است.

موضوع : مژه

حکمت آفرینش مژه:

محافظ چشم است و مانع ورود خاک بر چشم می‌شود.

در روایت آمده است:

«تَأْمَلُ يَا مُفَضَّلُ الْجَفْنَ عَلَى الْعَيْنِ كَيْفَ جُعِلَ كَالْغِشَاءِ وَ الْأَشْفَارُ كَالْأَشْرَاجِ وَ أَوْلَجَهَا فِي هَذَا الْغَارِ وَ أَظْلَمَهَا بِالْحِجَابِ وَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الشَّعْرِ؛

^{۲۱} ابنا بسطام، عبد الله و حسين، طب الأئمة عليهم السلام (ابنا بسطام)، ۱ جلد، دار الشریف الرضی - قم، چاپ: دوم، ۱۴۱۱ ه.ق.

تأمل کن یا مفضل پلکی که بر روی چشم است مانند یک محافظ است و آن چیزی که مژه روی آن قرار گرفته است، مانند: دیوار است و مانع ورود عرق سر بر چشم می‌شود و چشم را در عمق و گودی قرار داده است و محافظی برای آن از مو قرار داده است و خداوند چشم را در یک جای امن قرار داده است.^{۲۲}

نکته: خداوند متعال سه مانع برای محافظت از چشم قرار داده است ابرو، مژه و پلک مژه باعث زیبایی می‌شود.

کشیدن سرمه اثم‌د بر مژه سبب رشد و تقویت مژه می‌شود.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «الْكُحْلُ يُنْبِتُ الشَّعْرَ وَ يُجَفِّفُ الدَّمْعَةَ وَ وَ يُعْذِبُ الرَّيِّقَ وَ يَجْلُو الْبَصَرَ؛

سرمه باعث رویش مژه می‌شود و اشک را خشک می‌کند و آب دهان را گوارا می‌کند و بینایی را تقویت می‌کند.»^{۲۳}

والسلام علیکم و رحمة الله

۱۳۹۹/۱۰/۲۸

۲۲

بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار ؛ ج ۵۸ ؛ ص ۳۲۵، دانشنامه احادیث پزشکی ؛ ج ۱ ؛ ص ۲۸۱
۲۳ الکافی، جلد ۶، صفحه ۴۹۴